

MALPA (113) *sb f*

małp- (69), mǎłp- (21); małp- : mǎłp- *GroicPorz* (1 : 2), *RejWiz* (1 : 5), *BielKron* (1 : 6), *Mącz* (11 : 3), *SienLek* (2 : 1), *HistRzym* (8 : 1), *WierKróc* (5 : 1), *SkarŻyw* (1 : 1), *KochFr* (1 : 1). ◊ *W G pl wahania; końcowe a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).*

sg N małpa (54). ◊ *G* małpy (10). ◊ *D* małpie (6). ◊ *A* małpę (5). ◊ *I* małpą (12). ◊ *V* małpo (1). ◊ *pl N* małpy (13). ◊ *G* mǎłp (6); -ǎ- (4), -a- (1) *Prot*, -(a)- (1). ◊ *D* małpám (2). ◊ *A* mǎłpy (2). ◊ *I* małp(a)mi (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *zool. Zwierzę z podrzędu o tej samej nazwie; Cercopithecus sp. (Rost); simia Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calep, Cn; simius Murm, Mymer¹, BartBydż, Cn; callithrix, cercolips, cluna (clura), pithecium, simiolus Cn (80) : Zwierzętá niegdy Siem miały/ By łobie Krolá wybrały: Więc mǎłpá Krolem zołtáá BierEz Kv, H4v, Kv [2 r.], M, O3, Q3 (11); Murm 42; Mymer¹ 27 [2 r.]; BartBydż 143b [2 r.]; GlabGad O7v; tám bylá nie zliczona wielkość małp. HistAl L6; GroicPorz 112v, 113 [2 r.]; BielKron 8, 23v, 36v, 269v, 444v, 462v; Culeus, Skorzány miech/ też Sák álbo wór skorzány/ w który męžoboycá rodziców łwoyich/ ze płem/ yǎłzczurką/ kurem y małpą v Rzimiánów był wǎłdżon y zǎłzit/ y ták wełpołek s tym był vtopion Mącz 71a, 39c, 41c, 393c, 408a [2 r.]; SienLek 153 [2 r.], S3; GórnDworz P5v, P6 [3 r.]; HistRzym 66v, 67, 68, 68v [3 r.], 69, 69v; BudBib Is 34/14; WierKróc kt, A4 [2 r.]; Z temi złączone łą y owe poštawy/ do zmyślánia y ochylánia vprzędźione/ podrigánie/ czapki zeymowánie/ pocźciwości wyrządźanie/ ábo tym ktore łobie lekce ważyłz/ ábo ktorich nierad widźilz: co wǎłzytko więcey przyłtoi mǎłpam niż ludźiom ModrzBaz 60; SkarŻyw 497 [2 r.]; Calep 980b; KmitaSpit B2, B3, C5; KlonWor 65.*

W porównaniach (14): Owa dziecię yełt by małpá/ to co vyrzy to też vczynić chce. GliczKsiąż Ev; RejWiz 47v [2 r.], 87, Cc6v; RejZwierz 19; HistRzym 69; RejZwierz 232v, 244; Tákże też łtán Rycerłki Mǎłpie iełt podobny/ Ktory łie rad podawa w łtán ten to niewolny. WierKróc A4, A2, A4v; SkarJedn 36; Sámá namędrłza miłtrzyni náturá/ Vczy rzemięłłá dowćipnego gburá/ Iey náłłáduie/ iáko więc z dáleká/ Mǎłpá człowieká KlonFlis E3.

Przysłowie: Semper simia erit simia etiam si regia gestet insignia. Proverbium, Zǎwždy mǎłpá mǎłpą będzie/ ácz krolewskiego łceptrum álbo pǎłcatá nábedzie. Mącz 393c.

Fraza: »małpa by się wćiekłá« = bardzo (1): rzekł iey/ tu ogień w rzyći frogi. Powieźiáłá/ iełt pánie/ mǎłpá by łie wćiekłá RejFig Aa4v.

Szereg: »małpa i (takieź) kot (morski)« [szyk 1 : 1] (2): Wǎłzako też małpy y kotowie maia ręce. GlabGad D3; BielKron 451v.

W przen (1) : O rołkołznelz to Małpy tu po łwiece chodzą/ Co ná nie ci myłliwcy s tymi łidły godzą. RejWiz 47v.

2. *Prostytutka; ambubaia, mercenariae stipis ancilla, proseda, prostibulum, recelliclunia, scortum Mącz (23) : Thamze łama organyłczina y zynnimy małpamy kthorych dołłycz chowa ona oglyądowála LibMal 1547/124v; y przethołch małpi zzanthuza pobracz kazał. LibMal 1554/194, 1547/124v; A tos łobie zǎłczelcie miał Zes mie zdomu łwego wygnal. A zniierzadnąs małpą [fortuną] miełkal RejKup g6v; Ták też dźiśieyłzych náłzych miłtych Prálatow/ rychley mǎłpá iáka álbo zwodnicá vżywie z*

fryierzmi łwemi/ á niżli iáka vboga małzonká *OrzRozm* H2, H2v, H3; Prostibulum, Połpolita máłpá nierządna niewiáftá. *Mącz* 413d, 7c, 319a, 327a, 348b, 374a, 411c, 416c; *Prot* C4v; *KochFr* 13, 23; *ReszList* 143; Postánowionego tám połyłác potrzebá, Aby od ksiąg, do łtroiów, do zbytkow, y do małp Nie vdał lię. *CiekPotr* 87, 49.

W charakterystycznych połączeniach: nierządna małpa (5), pospolita (3).

Przen: Stolica apostolska z pozycji innowierców (1) : A thu káżdemu pocźciwemu sumnieniu niech będzie poruczono/ komu więcey wierzyć mamy/ iefliże pochlebnikom á kochánkom they máłpy wżeteczney/ iefliże też prawdziwemu Duchowi świętemu. RejAp 143.

a. Nałożnica królewska (1) : który [*Salomon*] k woli Máłpam łwym/ *Astarten Deam Sydoniorum* [...] zá Bogá chwalił wierného. *OrzQuin* O4.

3. Pogardliwie o kobiecie zwłaszcza niższego stanu; [małpa etiam dicitur de femina agresti aut nihili Cn] (10) : I das lię they małpie zwodzić *RejKup* m8v, m7v, n3v, n4v; *RejWiz* 23; *RejFig* Aa2v; Iáko Białobocki gdy mu kiediś niewiáftá iego zbytnie potráwę ofoliłá [...] znác bezeczna máłpo [żés *dwakróć soliłá*] powieda/ bo przed łolą/ y ieść nie mogę. *GórnDworz* R3, Bb3; *BielSat* B4v; *GostGosp* 124.

W charakterystycznych połączeniach: małpa bezeczna, chytra, jadowita, zła.

Synonimy. 1. kot; 2. cudzołożnica, fryjerka, gamratka, kurwa, mercha, nałożnica, nierządnica, przyłożnica, rzegotka, sprośnica, wszetecznicza.

Cf MALP, MALPIEŻ